

Nederlandse Taalunie

Maatschappelijke stages en inburgering

*De bijdrage van jongeren aan de inburgering van
anderstaligen*

Auteur: Wim Coumou

ru

Nederlandse Taalunie

Maatschappelijke stages en inburgering

*De bijdrage van jongeren aan de inburgering van
anderstaligen*

*Adviestekst in opdracht van de minister van Wonen,
Wijken en Integratie*

Auteur: Wim Coumou

Eindredactie: Nederlandse Taalunie

© Nederlandse Taalunie, Den Haag, 2007

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ru

Introductie

De Nederlandse regering wil dat alle leerlingen in het voortgezet onderwijs vanaf het schooljaar 2007-2008 een maatschappelijke stage gaan doen. Zij wil bovendien kijken of jongeren (15-18 jaar), in het kader van zo'n maatschappelijke stage, zouden kunnen optreden als 'inburgergids' voor inburgeraars. De vraag daarbij is: kunnen jongeren in hun stage een bijdrage leveren aan de inburgerings- en participatiedoelstelling van de inburgeraar?

De Nederlandse Taalunie heeft in 2003-2004 een onderzoek laten uitvoeren naar de bijdrage van vrijwilligers in het NT2-onderwijs¹. In het verlengde daarvan verzoekt de minister van Wonen, Wijken en Integratie (WWI) de Taalunie om een onderzoek uit te zetten dat antwoord geeft op de volgende vragen:

- Hoe kunnen jongeren in het voortgezet onderwijs in het kader van een maatschappelijke stage een bijdrage leveren aan het taalverwervingsproces van inburgeraars?
- Welke voorbeelden met betrekking tot vorm en/of inhoud zijn er te geven?
- Hoe kunnen jongeren in het voortgezet onderwijs in het kader van een maatschappelijke stage een bijdrage leveren aan het participatieproces van inburgeraars?
- Welke voorbeelden met betrekking tot vorm en/of inhoud zijn er te geven?

Methode

Vooraf dient te worden opgemerkt dat dit advies tot stand is gekomen in een betrekkelijk korte periode. Dat betekent dat er weinig tijd was om alle aspecten van de verbinding van maatschappelijke stages en inburgering grondig te bespreken of te onderzoeken. Dit advies dient dan ook gezien te worden als een eerste stap in de gedachtevorming rond dit onderwerp. Veel zaken zullen in de toekomst nader moeten worden uitgewerkt, er dienen meer deskundigen te worden geraadpleegd, er zal meer onderzoek in het veld (ook in Vlaanderen) moeten worden gedaan, et cetera.

Om aan de vraag van de minister van WWI tegemoet te komen, is de Taalunie als volgt te werk gegaan:

1. Literatuuronderzoek en een rondgang op het internet

Allereerst zijn, door middel van literatuurstudie en een rondgang op het internet, recente ontwikkelingen verzameld met betrekking tot de maatschappelijke stages. Getracht werd antwoord te krijgen op vragen als: wat is er bekend over de plannen met betrekking tot de maatschappelijke stages? Welke nieuwe ontwikkelingen zijn in gang gezet? Welke voorbeelden van zulke stages zijn er in de praktijk? Hoeveel jongeren doen eraan mee? Hoeveel financiën zijn ermee gemoeid? et cetera.

Vanzelfsprekend is gezocht naar projecten waarin een verbinding tot stand is gebracht tussen de maatschappelijke stages en inburgering. Het aantal voorbeelden van zulke projecten bleek -althans op basis van een quickscan- beperkt. De indruk bestaat dat op dit moment wel gesproken wordt over zo'n verbinding, dat er ook plannen worden ontwikkeld voor de uitvoering ervan, maar dat van zulke projecten nog betrekkelijk weinig voorbeelden zijn te vinden.

Met één van de projecten maatschappelijke stage/inburgering (project Flevoland; zie bijlage 5) is nader contact gezocht ten einde aanvullende ervaringen te achterhalen.

¹ NT2-vrijwilligerswerk onder de loep. De rol van vrijwilligers bij het ondersteunen van anderstalige leerders van het Nederlands, W. Coumou, H. van Eemeren, E. Maton, Nederlandse Taalunie, Den Haag, 2004.

2. Contact met instellingen

Verder is contact gelegd met instellingen en organisaties die betrokken zijn bij de ontwikkelingen van de maatschappelijke stages voor jongeren, namelijk: de Taskforce Maatschappelijke Stages, het CPS (instelling voor Onderwijsontwikkeling en advies) en Movisie (organisatie voor Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling). Bij hen werd informatie verkregen over een aantal recente ontwikkelingen rond de maatschappelijke stages. Telefonisch werd contact gelegd met VluchtelingenWerk Nederland. Deze organisatie heeft een bericht doen uitgaan naar alle vluchtelingenwerkgroepen met de vraag of zij voorbeelden konden geven van projecten waarbij jongeren werden gekoppeld aan vluchtelingen. Op die vraag is één reactie binnengekomen, namelijk van Vluchtelingenwerk Dordrecht.

Bijlage 1 geeft reacties weer van enkele deskundigen werkzaam bij deze organisaties over de bijdrage van jongeren aan de inburgering.

3. Bijeenkomsten

Om snel tot ideeënvorming te komen rond de verbinding van maatschappelijke stages en inburgering heeft de Taalunie enkele experts uit Nederland en Vlaanderen bij elkaar geroepen. Voor deze bijeenkomst werd een basistekst geschreven, onder anderen gebaseerd op de bevindingen van het onderzoek naar de inzet van (volwassen) vrijwilligers bij NT2-lessen in Nederland en Vlaanderen. Deze tekst is door de deskundigen besproken; tevens hebben enkele personen die op de betreffende bijeenkomst niet aanwezig konden zijn, schriftelijk commentaar geleverd.

De opmerkingen van de experts werden vervolgens verwerkt. De herschreven versie diende als conceptadvies voor een discussie met de leden van het Platform Volwassenenonderwijs NT2 (PVNT2) van de Taalunie; de leden van het PVNT2 zijn afkomstig zowel uit Nederland als uit Vlaanderen. Het Platform heeft het conceptadvies uitgebreid besproken en aanvullende opmerkingen en aanbevelingen aan de Taalunie meegegeven.

Voor een overzicht van de personen met wie contact is gelegd gedurende de informatieronde van de Taalunie, zie bijlage 2.

Leeswijzer

Achtereenvolgens komen in dit rapport van de Taalunie de volgende onderwerpen aan bod:

1. Het overheidsbeleid: korte schets van de Ausgangssituatie
2. De inzet van vrijwilligers bij NT2-onderwijs in Nederland en Vlaanderen: voornaamste bevindingen uit het Taalunierapport uit 2004
3. Maatschappelijke stages en inburgering
 - 3.1 Aandachtspunten bij de inzet van de jongeren
 - 3.2 Voorstellen voor activiteiten die de jongeren kunnen uitvoeren
 - 3.3 Voorstellen voor organisatie
4. Aanbevelingen voor de overheid

In de bijlagen is nadere informatie te vinden over de verbinding tussen maatschappelijke stages² en inburgering; veel informatie is van het internet gehaald of verkregen uit telefoon-/mailcontacten met deskundigen.

Opmerking

Dit advies heeft betrekking op de plannen die de Nederlandse overheid heeft met betrekking tot een verbinding van maatschappelijke stages met inburgering, en op de specifieke vraag die de (Nederlandse) minister van Wonen, Werken en Integratie aan de Taalunie heeft gesteld. Gevolg is uiteraard dat het advies een Nederlandse inkleuring heeft gekregen.

Echter, bij het schrijven van het advies is geprobeerd zoveel mogelijk gebruik te maken van de relevante ervaringen uit Vlaanderen, gebaseerd op de inzet van (volwassen) vrijwilligers bij het NT2-onderwijs in dat gebiedsdeel. Een aantal Vlaamse deskundigen heeft de Taalunie hierover geadviseerd.

² In discussies over inburgering komt regelmatig naar voren dat inburgeraars, om goed te kunnen inburgeren, zelf een maatschappelijke stage zouden moeten volgen. Diverse gemeenten hebben die doelstelling ook in hun beleidsplannen opgenomen (bv. de gemeente Rotterdam). In dit discussiestuk slaat het begrip 'maatschappelijke stage' uitsluitend op de plannen voor jongeren uit het voortgezet onderwijs.

1. Overheidsbeleid: korte schets van de uitgangssituatie

In de publicatie Samen werken samen leven, beleidsprogramma van het kabinet Balkenende IV 2007 - 2011, staan twee onderdelen die verwijzen naar de vraag van de minister aan de Taalunie.

Maatschappelijke stages

In maatregel 41 (van hoofdstuk 4 Sociale samenhang van het beleidsprogramma) kondigt de regering aan dat alle leerlingen in het voortgezet onderwijs, vanaf schooljaar 2007-2008, *“op een bepaald moment in hun opleiding een maatschappelijke stage gaan volgen”*. Het gaat daarbij om een verplichte stage. Aanvankelijk werd gedacht aan een stage van drie maanden; de staatssecretaris van OCW heeft de omvang ervan inmiddels teruggebracht tot 6 à 12 dagen.

Doel van de maatschappelijke stage is om leerlingen tijdens hun schooltijd kennis te laten maken met én een betekenisvolle bijdrage te laten leveren aan de samenleving. Voorbeelden van zulke stages zijn: activiteiten opzetten voor jonge kinderen in een vakantie; een sportactiviteit organiseren; meehelpen aan het behoud van de leefomgeving; bijdragen aan de ontwikkeling van de wijk, et cetera. Voor een aantal ontwikkelingen rond de maatschappelijke stages, zie bijlage 3.

Deltaplan Inburgering

Een ander onderdeel van het beleidsprogramma is het Deltaplan Inburgering. Doel ervan is: *“Het verbeteren van de kwaliteit van de inburgering, zodat meer mensen hun inburgering afronden met een hoger niveau en economisch, sociaal en cultureel participeren in de samenleving”* (Deltaplan Inburgering: Vaste voet in Nederland, p 2). Het kabinet wil een deltaplan omdat gebleken is dat het rendement van de huidige inburgering gering is.

Sleutelwoord bij de verbetering van de kwaliteit van het inburgeringsonderwijs is: *participatie*. Volgens minister Vogelaar moet inburgering niet langer gezien worden als randvoorwaarde voor participatie. *“Ik ben inmiddels geneigd dat om te draaien. Participatie is een randvoorwaarde om in te burgeren”* (interview in Les 148, september 2007, p 5). De taal leren lukt alleen als de inburgeraar zich in een omgeving bevindt waar hij de taal nodig heeft. Inburgeren start daarom met ‘meedoen’. Pas dan ontstaat de noodzaak om te leren.

Volgens het Deltaplan Inburgering wil de regering autochtone Nederlanders nadrukkelijk betrekken bij de inburgering. De maatschappelijke stages van leerlingen uit het voortgezet onderwijs zouden in dat verband een rol kunnen spelen. *“Het kabinet ziet voordelen in het verbinden van inburgering met maatschappelijke stage(.....). Dergelijke initiatieven zijn op verschillende plaatsen in het land, bijvoorbeeld onder de noemer ‘coaching’ of ‘taalmaatjes’ al actief. Zij bieden onder meer ondersteuning bij het leren en in de praktijk gebruiken van de taal of zij ondernemen samen met de inburgeraar culturele of sportieve activiteiten.”* (Deltaplan Inburgering, p 21).

2. De inzet van vrijwilligers bij NT2-onderwijs in Nederland en Vlaanderen: relevante bevindingen uit het Taalunierapport uit 2004

Enkele jaren geleden heeft de Taalunie een onderzoek laten uitvoeren naar de rol van vrijwilligers bij het NT2-onderwijs in Vlaanderen en Nederland (*NT2-vrijwilligerswerk onder de loep. De rol van vrijwilligers bij het ondersteunen van anderstalige leerders van het Nederlands*, Wim Coumou, Hilde van Eemeren, Els Maton). Het rapport laat zien dat in beide taalgebieden vrijwilligers nog steeds een rol vervullen bij het NT2-onderwijs. In Nederland worden vermoedelijk zo'n 10.000 vrijwilligers ingezet bij taal- en introductieactiviteiten voor nieuwkomers en oudkomers.

De terreinen waarop de vrijwilligers werkzaam zijn worden in het rapport (p. 17-18) als volgt omschreven:

- Vrijwilligers bereiken een doelgroep die niet door het officiële volwassenenonderwijs worden bereikt. Organisaties van buitenlandse vrouwen bijvoorbeeld geven les aan allochtone vrouwen die weinig buitenshuis komen, of door bepaalde oorzaken (ziekte, familieomstandigheden) niet aan de reguliere NT2-cursussen kunnen deelnemen.
- Soms zijn de vrijwilligers in beeld als de anderstaligen wel naar het officiële NT2-onderwijs zullen gaan, maar daar gezien de wachtlijsten nog niet terecht kunnen.
- Vrijwilligers treden op als zelfstandig lesgever buiten de officiële volwasseneneducatie, bijvoorbeeld bij welzijnsinstellingen en bij het COA (voor les aan asielzoekers). Ook bij zelforganisaties komen we deze taak tegen, hoewel in Nederland veel vrijwilligers in het kader van de oudkomersprojecten vervangen zijn door NT2-docenten. In Vlaanderen is deze rol van de vrijwilliger in de welzijnsinstellingen (integratiecentra) de laatste jaren verdwenen.
- Vrijwilligers worden ingezet louter als conversatiepartner of als coach (Gilde Samenspraak / Brutaal).
- Vrijwilligers werken ondersteunend in de officiële volwasseneneducatie, bijvoorbeeld bij de ROC's en CBE's: voor individuele begeleiding of differentiatie binnen de les. Soms ook als begeleider bij buitenschoolse activiteiten, of als gesprekspartner bij conversatielessen, soms direct in samenhang met de taallessen, soms ook los daarvan.
- Vrijwilligers worden ingezet voor ruimere activiteiten dan taalactiviteiten, zoals oriëntatie op de samenleving, als ondersteuning bij het leggen van contacten met officiële diensten, als begeleiding bij vorming-/ontspannings-/ en sportactiviteiten (asielzoekerscentra, zelforganisaties, ...).

Voor een nadere specificering van de rollen van de vrijwilligers bij NT2-onderwijs, zie bijlage 4.

3. Maatschappelijke stages en inburgering.

Onderstaande paragraaf bevat de uitkomsten en conclusies van de onderzoeks- en informatieronde van de Taalunie. In de bijlagen 5 en 6 staan voorbeelden van de verbinding van maatschappelijke stages en inburgering zoals deze in de praktijk werden aangetroffen.

3.1 Aandachtspunten bij de inzet van jongeren

Uit de discussies met deskundigen is naar voren gekomen dat er voldoende aanknopingspunten zijn om jongeren in te zetten bij de inburgering van oud- en nieuwkomers. Jongeren kunnen een zinvolle bijdrage leveren aan de inburgeringsdoelen.

Wel is het verstandig om rekening te houden met een aantal zaken bij die inzet.

Belang voor de inburgeraar

De Taalunie heeft geconstateerd dat er rond de maatschappelijke stages van jongeren in Nederland veel in gang is gezet. Veel scholen zijn op deze activiteit ingesprongen, veel leerlingen doen eraan mee. Daarbij blijkt dat vrijwel alle aandacht met betrekking tot de stages gericht is op de jongeren: wat voor voordeel hebben zij aan deze activiteit? Met welk doel volgen zij de stage? Wat leren zij ervan?

Op zich is de royale aandacht voor de jongeren prima. Echter, bij een verbinding van maatschappelijke stages en inburgering dient vooral ook gekeken te worden naar de kant van de inburgeraar. Is de activiteit lonend voor hem of haar? Met andere woorden: wat is het belang ervan voor de inburgeraar?

Voor de inburgeraar is het allerbelangrijkste dat hij of zij het inburgeringsexamen haalt. Daarop zijn alle inspanningen gericht, daarin steekt de persoon in kwestie buitengewoon veel energie. De inburgeraar heeft weinig tijd voor extra activiteiten; er is zeker geen behoefte aan zaken die niet bijdragen aan het inburgeringsdoel. De vraag die dus gesteld moet worden ten aanzien van de maatschappelijke stages is: wat helpt de inburgeraar het beste om het inburgeringsdoel te behalen? Als jongeren worden ingezet bij de inburgering, laten zij dan vooral dienstbaar zijn aan het belang van de inburgeraar.

Beperkt effect

In de discussie over de verbinding van maatschappelijke stages en inburgering wordt (ook door de Nederlandse overheid) vaak gesteld dat de jongere zou kunnen fungeren als inburgergids, 'inburgerbuddy' of coach, et cetera. Het gebruik van deze termen bij de maatschappelijke stages in functie van de inburgering is eigenlijk onjuist. Zulke termen suggereren meer dan in de stages kan worden waargemaakt. Begrippen als buddy en coach zijn afkomstig uit andersoortige projecten uit het maatschappelijke veld. Kenmerk is dat een vrijwilliger zich daaraan meestal voor langere tijd dient te verbinden (minimaal een jaar), vanwege de continuïteit. Dat is bij de maatschappelijke stages voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs niet het geval. Volgens de staatssecretaris van OCW gaat het uiteindelijk om ongeveer 6 à 12 dagen waarop de jongeren actief zullen zijn. Het effect van de bijdrage van de jongeren zal als gevolg daarvan betrekkelijk beperkt zijn. Hier dient rekening mee gehouden te worden

Hoofddoel: spontane gesprekken

Uit gesprekken met docenten is naar voren gekomen dat inburgeraars vooral behoefte hebben aan het voeren van spontane gesprekken, buiten het directe klassenverband. De klacht van veel inburgeraars is dat zij Nederlands leren in de les, maar dat zij zelden de gelegenheid hebben om het geleerde in de praktijk te oefenen; men spreekt niet of nauwelijks met mensen die men niet kent. Inburgeraars ontberen vaak informele contacten met autochtonen. Uit diverse onderzoeken is gebleken dat tweedetaalleerders buitengewoon veel -misschien wel het meeste- leren van spontane gesprekken met autochtone burgers; dat wil zeggen in die situaties waarin zij hun taalvaardigheid daadwerkelijk, 'in het echt', kunnen gebruiken.

Voornaamste argument om jongeren in te zetten bij de inburgering van oud- en nieuwkomers is dus het creëren van informele contactsituaties zodat spontane gesprekken tot stand komen. Inburgeraars kunnen voordeel hebben van situaties waarbij zulke gesprekken ontstaan, wanneer jongeren optreden als informele gesprekspartners. In de maatschappelijke stages zal dus gezocht moeten worden naar die situaties waarin de inburgeraars gestimuleerd worden om Nederlands te spreken met de jongeren. Bij zulke arrangementen kunnen de jongeren een zinvolle bijdrage leveren aan de inburgering.

Hoofddoel van de verbinding tussen maatschappelijke stages en inburgering is dus: mogelijkheden creëren om de gespreksvaardigheid van de inburgeraar te trainen in het contact met de jongere. Enerzijds kan dit in de vorm van een individueel contact, dat wil zeggen: één inburgeraar in gesprek met één leerling. Dit is echter niet altijd de beste vorm: voor inburgeraars met een geringe taalvaardigheid verdient het de voorkeur te werken met kleine groepjes, dus één leerling in gesprek met twee, drie of vier inburgeraars. Daarbij is een gespreksituatie in de praktijk verre te prefereren boven een gesprek in de klas.

Deskundigheid van jongeren

In de informele contacten kunnen de inburgeraars veel opsteken van de specifieke deskundigheid van de jongeren. Zo kunnen zij kennismaken van de leefwereld van de jeugd, vernemen wat de jongeren beweegt, welke activiteiten zij ondernemen, wat hun hobby's zijn, en dergelijke. Daarnaast kunnen de inburgeraars terecht bij de jongeren met hun eigen specifieke vragen en behoeften. Voorbeelden: misschien wil een inburgeraar weten waar je het goedkoopst een mobieltje kunt kopen. Mogelijk wil men in Nederland het rijexamen halen, hoe ga je daarbij te werk? Hoe werkt het internet, wat kun je daarop vinden? Bij zulke vragen spelen kennis en vaardigheden een rol waarover juist de jongeren vaak blijken te beschikken.

Daarnaast onderhouden jongeren dikwijls specifieke netwerken en contacten. Ook die kunnen zij inzetten voor de inburgeraars. Bijvoorbeeld hen introduceren in een sportclub, in de jeugdbeweging, in uitgaansgelegenheden, et cetera. Dikwijls zijn zulke (autochtone) netwerken en clubs tamelijk gesloten, een buitenstaander komt niet gemakkelijk binnen. Als een inburgeraar in zo'n groep geïntroduceerd wordt door een jongere, betekent dat voor hem of haar een belangrijke stap in de Nederlandse samenleving.

Win-win situatie

Bij de te organiseren activiteiten moet worden uitgegaan van tweerichtingsverkeer tussen inburgeraar en jongere. Van belang is om taken en activiteiten op te zetten waarbij de onderlinge afhan-

kelijkheid onontbeerlijk is, waarbij sprake is van wederkerigheid waarbinnen ieders specifieke kennis en vaardigheden naar voor kunnen komen en gewaardeerd worden. De jongere dient dus niet gezien te worden als een 'begeleider' van de inburgeraar. Tijdens een stage leren jongeren en inburgeraars van elkaar: de jongere leert de gewoonten, de cultuur en specifieke kennis en vaardigheden van de inburgeraar kennen, en vice versa. Zij ontdekken als het ware elkaars werelden.

Het is belangrijk dat beide partijen -inburgeraar en jongere- keuzes kunnen maken. Bij het opzetten van de stages zou vooral het marktprincipe van vraag en aanbod werkzaam dienen te zijn. Inburgeraars geven aan wat zij graag zouden willen doen, waar zij graag iets over zouden willen weten, waar zij naartoe willen. Maar ook: wat zij te bieden hebben. En ook de leerlingen maken duidelijk wat zij te bieden hebben, en waarover zij iets willen weten. Vanuit vraag en aanbod kunnen beide partijen dan een keuze maken en komt men tot een gemeenschappelijke activiteit of een thema, waarmee men aan de slag gaat.

Voor alle duidelijkheid: de contactsituatie kan dus ook plaatsvinden rond de deskundigheid van de inburgeraar, bijvoorbeeld:

- een inburgeraar vertelt over zijn eigen land;
- een inburgeraar laat zien hoe je een brommer repareert;
- een inburgeraar laat zien hoe je een typisch Marokkaans gerecht kookt;
- een computerdeskundige geeft inzicht in specifieke programma's;
- een fotograaf gaat met de jongere op pad om foto's te maken;
- et cetera.

Lager- en hogeropgeleiden

Voor de invulling van de contactsituaties moet onderscheid gemaakt worden tussen hoger- en lageropgeleiden. Voor de lageropgeleiden zijn losse gesprekken 'aan de keukentafel' veel te abstract; de gesprekspartners zijn meestal gauw uitgepraat, zo leert de ervaring. Gesprekken met lageropgeleiden dienen zoveel mogelijk gekoppeld te worden aan een activiteit. Met andere woorden, er dient voor de spontane gesprekken een bepaalde context gezocht te worden.

Inburgeraar en jongeren zullen 'de boer op' moeten en iets gezamenlijk ondernemen. Zij lopen als het ware de klas uit, de maatschappij in. Veelal komt men op die manier in aanraking met situaties die nieuw en onbekend zijn voor de inburgeraar. Gevolg is dat de maatschappelijke stage meteen ook een doel heeft op het gebied van Kennis van de Nederlandse Samenleving (KNS). De inburgeraar leert iets over Nederland, over de inrichting van de samenleving, de gebruiken en gewoonten in dit land.

Bij hogeropgeleiden kunnen de informele gesprekken mogelijk wél plaatsvinden in 'los' verband (gesprekken in het schoollokaal, in de huiskamer, et cetera). Ongeveer op de manier zoals in de projecten van bijvoorbeeld Gilde Samenspraak en Brutaal. Dit laat onverlet dat ook bij hogeropgeleiden de informele contactsituaties prima te combineren zijn met bepaalde activiteiten, omgeven door een duidelijke context.

Cruciale Praktijksituaties

In het inburgeringsexamen in Nederland wordt de functionele taalvaardigheid van de inburgeraars getoetst in reële praktijksituaties. In de zogeheten Cruciale Praktijksituaties (CP's) moet de inburgeraar effectief in het Nederlands kunnen communiceren. Het gaat om die situaties die mensen in hun dagelijks leven tegenkomen.

Het verdient aanbeveling om bij de invulling van de maatschappelijke stages te kijken of kan worden aangesloten bij deze Cruciale Praktijksituaties. Daarbij zullen niet alle CP's relevant zijn. Te denken valt aan die situaties waarvan jongeren specifieke kennis hebben. Als voorbeeld: de jongeren die hun maatschappelijke stage doen, zitten op een middelbare school; zij kunnen dus alles vertellen over het onderwijs aldaar, hun dagelijks leven op school, et cetera.

Let wel: naast activiteiten die rechtstreeks bijdragen aan het verwerven van competenties nodig voor het inburgeringsexamen, kan uiteraard ook voor andere situaties worden gekozen. De activiteiten hoeven dus niet direct gekoppeld te zijn aan Cruciale Praktijksituaties. Zij kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op concrete behoeften van de inburgeraars zelf (internet, hobby's, sport).

Samengevat

Voornaamste conclusie is dus dat de jongeren uit het voortgezet onderwijs, in het kader van hun maatschappelijke stage, een zinvolle bijdrage kunnen leveren aan de inburgering. Hoofddoel zou moeten zijn het creëren van informele gespreksituaties, enerzijds gekoppeld aan Cruciale Praktijksituaties uit het inburgeringsexamen (en dan met name die waarover jongeren specifieke kennis hebben); anderzijds waarin jongeren hun specifieke kennis kunnen laten zien en hun contacten en netwerken kunnen gebruiken. Maar ook omgekeerd: waar inburgeraars hun specifieke kennis en vaardigheden kunnen tonen aan een belangstellende leerling. Daarbij moet zeker voor de lageropgeleiden de activiteit gekoppeld zijn aan een context: de inburgeraar en de jongere trekken er samen op uit, en de inburgeraar maakt daarbij tevens kennis met aspecten van de Nederlandse samenleving (KNS). Voor hogeropgeleiden is een activiteit buiten de school misschien minder noodzakelijk maar zeker niet af te raden.

3.2 Voorstellen voor activiteiten die de jongeren kunnen uitvoeren

Welke rol kan een jongere vervullen?

Voor welke vrijwilligersrollen komen jongeren van 15-18 jaar in aanmerking bij de inburgering van nieuwkomers en oudkomers? In het overzicht van het Taalunierapport uit 2004 staan de volgende rollen die mogelijk betrekking kunnen hebben op vrijwilligers (p.24-26):

1. zelfstandig lesgever
2. conversatiepartner
3. medewerker van een beroepskracht
4. hulp bij maatschappelijke oriëntatie en participatie:
5. activiteitenbegeleider
6. gastspreker

Uitgangspunt van dit advies is, net als bij het Taalunierapport uit 2004: de professionele instructie in het NT2-onderwijs is bij uitstek het werkterrein van NT2-specialisten. Daarom is het niet zinvol om jongeren de taak van zelfstandig lesgever (rol A) te laten vervullen.

Dat geldt ook in die situaties waar anderszins nog wel eens vrijwilligers worden ingezet, bijvoorbeeld bij thuislessen aan buitenlandse vrouwen die hun huis niet uitkomen; bij lessen aan zieken of gehandicapten, et cetera. De inzet van jongeren bij zulke activiteiten is eveneens niet zinvol: zij ontberen de deskundigheid, er is veel voorbereiding nodig om de jongere deskundig te maken, terwijl de continuïteit niet gegarandeerd is. Om deskundigheid als docent/lesgever te verwerven is een

langdurige scholingsperiode nodig, hetgeen binnen het kader van de maatschappelijke stages niet haalbaar is.

In het algemeen dienen de jongeren niet te worden ingezet bij activiteiten in de klas. Dat sluit dus ook rol C uit. Zaken als huiswerkbegeleider, ondersteuning bij taalactiviteiten (bijvoorbeeld het oefenen van spreek- en luistervaardigheid in aansluiting op de les), optreden als co-docent voor differentiatie in de klas: al dit soort activiteiten lijken in eerste instantie niet geschikt voor de jongeren.

Wel is het belangrijk om in enkele proefprojecten nader te onderzoeken in welke rol een leerling zinvol kan worden ingezet. Mogelijk komt daaruit naar voren dat rol C toch een optie is.

Jongeren kunnen, zoals in 5.1 werd aangegeven, bij uitstek worden ingezet bij *aspecten van NT2-verwerving die niet gebonden zijn aan de klas*. Na discussie met deskundigen gaat het voor de Taalunie dan om de rollen B (Gilde Samenspraak-rol), D, E (al is de term 'begeleider' minder geschikt, zoals eerder aangegeven) en F. Hieronder een overzicht en nadere toelichting.

Overzicht van de verschillende rollen

1. Gesprekspartner

Veelal in de vorm van gesprekken in een 1-op-1 situatie; maar ook in kleine groepjes, zeker bij inburgeraars die nog weinig beheersing van het Nederlands hebben (à la Babbelut uit Vlaanderen). Deze rol wordt vooral geadviseerd voor het contact met hogeropgeleiden; zij kunnen in het schoollokaal, op de gang, in de huiskamer, min of meer abstractere gesprekken aan, los van een bepaalde context. Als sprake is van 6 bijeenkomsten, dan zou bijvoorbeeld gekozen kunnen worden voor gesprekken aan de hand van 6 verschillende thema's.

Voor lageropgeleiden is het wenselijk om de gespreksituatie te koppelen aan een zinvolle activiteit. Voor hen is een duidelijke context noodzakelijk. Voor alle duidelijkheid: ook voor hogeropgeleiden is de koppeling van een informele gespreksituatie aan een activiteit natuurlijk een optie.

2. Taalmaatje

Gekoppeld aan activiteiten buiten de klas. De leerling gaat tijdens de stage met de inburgeraar 'de boer op'. Denk bijvoorbeeld aan: naar de bank gaan, een bezoek aan het gemeentehuis, aan de VVV, aan de bibliotheek, de markt, reizen met het openbaar vervoer, enzovoort.

Daarbij kunnen de activiteiten enerzijds betrekking hebben op de Cruciale Praktijksituaties; situaties die voor de inburgeraars van belang zijn voor het inburgeringsexamen. Daarmee worden zij alvast voorbereid op dat examen. Zoals eerder aangegeven zullen daarbij vooral CP's een rol spelen die jongeren interesseren (dus in de meeste gevallen niet het consultatiebureau), en/of waar zij veel verstand van hebben.

Er zijn daarnaast ongetwijfeld situaties waarin jongeren zelf niet goed weten hoe bepaalde zaken in elkaar zitten, hoe procedures werken, etc. Denk bijvoorbeeld aan de werking van gemeentelijke instanties, de bibliotheek, een aangifte doen bij de politie... Het is niet nodig zulke situaties te mijden bij de invulling van de stages: jongere en inburgeraar kunnen in die gevallen immers goed samenwerken; zij kunnen samen proberen te achterhalen hoe dingen werken. Op die manier ontstaat er een contactsituatie waarbij men elkaar help en elkaar ondersteunt.

Enkele voorbeelden van relevante CP's

Domein Burgerschap

- CP 1: *Gemeentelijke instanties*: bv. samen op bezoek naar het gemeentehuis
- CP 2: *Documenten en andere zaken aanvragen*: bv samen op het internet daarnaar zoeken
- CP3: *Aangifte doen bij de politie*: bv. samen ervaringen bespreken met diefstal, verlies, mishandeling, et cetera. Wat doe je dan bij de politie, hoe moet je aangifte doen?
- CP9: *Onderwijs*: bv. vertellen over elkaars school; wat wil je nog meer leren? Samen naar het buurthuis of de bibliotheek gaan om informatie te vinden over cursussen
- CP10: *Nabuurship. De buurt*: bv. bij elkaar op bezoek gaan; indien mogelijk kennismaken met de ouders van de jongere; en omgekeerd: de jongere kennis laten maken met de kinderen van de inburgeraar

Domein Opvoeding, Gezondheidszorg, Onderwijs (OGO)

- CP6: *Lezen en spelen*: bv. wat deed je als basisschoolleerling binnen en buiten? Wat doe je nu zoals binnen en buiten? Samen naar de bibliotheek gaan en informatie over het lidmaatschap opvragen. Eveneens in de bibliotheek het gebruik van de computer aldaar uitleggen.
- CP7: *Vrije tijd*: bv. gesprek over vrije tijdsbesteding van jongere en inburgeraar, zowel als jongere als nu. Wat zijn vrije tijds mogelijkheden in Nederland? De jongere laat zien waar hij/zij de vrije tijd doorbrengt.
- CP8: *Naar het voortgezet onderwijs*: bv. jongere geeft een rondleiding op de eigen school; wat is leuk, wat is minder leuk, wat is moeilijk en wat is makkelijk voor de jongere? Wat vindt de jongere belangrijk om te leren?
- CP9: *In gesprek over de toekomst*: verwachtingen van de jongere bespreken: wat is het beeld van de toekomst? Hoe denkt hij/zij over de komende 10 jaar?

Domein Werk algemeen

- CP1: *Op zoek naar werk*: bv. jongere en inburgeraar wisselen ervaringen en tips uit
- CP2: *Solliciteren*: bv. jongere en inburgeraar wisselen ervaringen en tips uit
- CP3: *In gesprek over het arbeidscontract*: bv. praten over loon, hoeveel is het minimum jeugdloon? Hoeveel uur werk je fulltime? Hoeveel uur kan parttime zijn?
- CP4: *Op de werkvloer*: bv. ervaringen uitwisselen. Jongere en inburgeraar kunnen elkaars werkomgeving bezoeken (veel jongeren hebben bijvoorbeeld een bijbaantje)

Zulke activiteiten en gesprekken kunnen eveneens gebruikt worden voor het verzamelen van bewijzen voor het portfolio van de inburgeraar. Op die manier wordt een rechtstreekse bijdrage aan het behalen van het inburgeringsexamen geleverd.

Naast de CP's zijn ook activiteiten denkbaar die niet direct gekoppeld zijn aan Cruciale Praktijksituaties, maar waarbij de behoeften en vragen van de inburgeraars voorop staan (mobieltjes, internet, hobby's, sport, eigen netwerken). Jongeren kunnen daarbij hun specifieke kennis en vaardigheden inzetten.

3. Samen optrekken

Daarbij is sprake van taalvaardigheid gekoppeld aan uiteenlopende activiteiten. Jongeren trekken op met de inburgeraar, in het kader van bijvoorbeeld:

- fietslessen
- samen winkelen
- computerlessen
- sportactiviteiten
- bibliotheekbezoek
- uitgaansactiviteiten

- museumbezoek
- activiteit in de natuur
- samen koken

4. Gast in de les

Jongeren kunnen af en toe worden uitgenodigd in de NT2/KNS-lessen voor een gesprek bijvoorbeeld:

- over hun hobby's
- over hun sportprestaties
- over hun leefwijze
- over hun toekomstplannen

5. Organisator

Dit is een rol die niet in het Taalunierapport van 2004 zat. Jongeren geven een helpende hand bijvoorbeeld bij inburgeringsfeesten, een inburgeringsceremonie, een manifestatie rond inburgering, uitgebreide inschrijvingsactiviteiten, diploma-uitreiking, et cetera. Enerzijds leert de leerling iets over inburgering in algemene zin (wat betekent het, wat komt er kijken bij inburgering), anderzijds kan er sprake zijn van informele taalcontacten bij het rondleiden van personen, het ontvangen van gasten, et cetera.

Benadrukt wordt dat er voor al deze activiteiten bij de verschillende rollen een goede begeleiding van de jongeren beslist noodzakelijk is.

3.3 Aandachtspunten bij het organiseren van maatschappelijke stages voor de inburgering

In deze paragraaf wordt ingegaan op een aantal praktische punten voor het welslagen van de maatschappelijke stage projecten. Er kan gedacht worden aan de volgende punten.

Gebruik maken van bestaande kennis en ervaring

Over de vraag op welke wijze de maatschappelijke stages vorm krijgen, wie erbij betrokken moeten zijn, onder welke condities geopereerd moet worden, welke contacten noodzakelijk zijn, de hulp van bijvoorbeeld de lokale vrijwilligerscentrale et cetera, is veel informatie beschikbaar. In bijlage 7 wordt verwezen naar boeken, handleidingen, invoeringsplannen en verdere informatie, o.a. van het internet.

Het spreekt vanzelf dat bij de verbinding van maatschappelijke stages en inburgering gebruik gemaakt dient te worden van adviezen en hulpmiddelen die er thans voor de maatschappelijke stages in het algemeen voorhanden zijn.

Vrije keuze

In de discussies over verplichte maatschappelijke stages bepleiten scholen voor voortgezet onderwijs dat de keuze voor een bepaalde stage van de jongere zelf moet uitgaan. Met andere woorden, bij de inburgering dienen alleen jongeren betrokken te worden die daar zelf voor gekozen hebben en dus in zekere mate gemotiveerd zullen zijn om mee te doen aan deze activiteit.

Met welke groepen inburgeraars?

Bij de inburgeringscursussen zijn uiteenlopende groepen te onderscheiden. Te denken valt aan:

- verschillende leeftijdscategorieën: minderjarigen (16-18 jaar), jongeren (vanaf 18 jaar), middelbare leeftijd (van 30 tot 45 jaar), ouderen (ouder dan 45 jaar);
- nieuwkomers en oudkomers;
- verschil in opleiding: analfabeten, laag opgeleiden, midden opgeleiden, hoog opgeleiden;
- gezinsvormers/gezinsherenigers versus vluchtelingen.

Er is ten aanzien van deze groepen geen belemmering. Elke categorie kan dus doelgroep zijn voor de maatschappelijke stages van de jongeren.

Bij welke instelling?

Er zijn tal van instellingen en organisaties betrokken bij de inburgering van oud- en nieuwkomers: ROC, onthaalbureau (Vlaanderen), Huis van het Nederlands (Vlaanderen), universiteit/hogeschool, commercieel taleninstituut, re-integratiebedrijf, welzijnsinstelling, integratiedienst (Vlaanderen), zelforganisatie, vluchtelingenwerk, et cetera.

De maatschappelijke stages van de jongeren kunnen in principe plaatsvinden bij elk van deze organisaties³. Wel is uit het onderzoek naar de inzet van vrijwilligers bij NT2-lessen gebleken, dat met name de private (commerciële) instituten en re-integratiebedrijven geen behoefte hebben om vrijwilligers te betrekken bij hun onderwijs. Enerzijds omdat men principieel alleen professionele docenten wil inzetten, anderzijds omdat zo'n activiteit de nodige inspanning (en dus geld) kost. Wanneer de overheid echter geld beschikbaar stelt voor de maatschappelijke stages, zal de houding van deze instellingen misschien veranderen. Instellingen zullen in dat geval gewoon een post voor deze activiteit opnemen in hun offertes.

Goede begeleiding en screening

Zoals al aangegeven dient gezorgd te worden voor een goede begeleiding wanneer een jongere wordt gekoppeld aan een inburgeraar. Sommige inburgeraars, met name vluchtelingen, hebben in het verleden het nodige meegemaakt. In de spontane gesprekken met de inburgeraars kunnen de leerlingen mogelijk verhalen horen die de nodige impact hebben. Het is dan zinvol wanneer de jongere daarmee kan aankloppen bij een begeleider.

Omgekeerd is het belangrijk dat de stage-instantie precies weet wat voor soort jongere gekoppeld wordt aan de inburgeraar. Een aantal jongeren heeft misschien negatieve, mogelijk zelfs racistische opvattingen over allochtone inburgeraars. Screening van de leerlingen vooraf lijkt dus gewenst.

Aparte aandacht verdient de inzet van jongeren die zelf een allochtone afkomst hebben. Dikwijls zijn zij tweetalig en spreken bijvoorbeeld Nederlands en Arabisch, of Nederlands en Turks, et cetera. Voorkomen moet worden dat zij in hun informele contacten met inburgeraars terugvallen op de moedertaal van de inburgeraar. Hoofddoel van de stages is immers het oefenen van de Nederlandse

³ Voor alle duidelijkheid: voorop blijft staan dat de jongeren bij deze instellingen beslist niet mogen worden ingezet als taaldocent. Echter, voor rol 1 (gesprekspartner, zeker voor hogeropgeleiden), rol 2 (taalmaatje, zeker indien gekoppeld aan CP's), rol 4 (gast in de les) en rol 5 (organisator) zal sprake zijn van een nauwe samenwerking tussen de school voor voorgezet onderwijs en het onderwijsinstituut, en tussen jongere en onderwijsinstituut. Voor een deel zullen de activiteiten en gespreksituaties aansluiten bij wat in de les aan bod is gekomen.

taalvaardigheid. Goede voorlichting aan de jongere op dit punt is gewenst; bij de koppeling van jongere aan inburgeraars kan hiermee rekening worden gehouden.

Gedegen Voorbereiding

Jongeren die hun stage koppelen aan inburgering dienen te beschikken over goede communicatieve vaardigheden wanneer zij in contact treden met een inburgeraar. Daarnaast is het belangrijk dat de jongere goed wordt voorbereid op de stage. Te denken valt aan:

- enige informatie over de achtergronden van de inburgeraars
- valse verwachtingen wegnemen, om teleurstellingen te voorkomen
- duidelijk maken wat een beperkte taalvaardigheid van inburgeraars inhoudt, (de jongere leert dus, dat je misschien nog niet zoveel kunt zeggen)

Vorbereiding zou het beste kunnen met behulp van beeldmateriaal. Geadviseerd wordt om een pakket te maken met als globale inhoud: wat is inburgering? Hoeveel inburgeraars zijn er? Wat wordt er van hen verlangd? Hoe ziet een les eruit? Waar lopen inburgeraars tegenaan? Et cetera. Mogelijk worden zulke informatiepakketten ook voor andere stageterreinen gemaakt, zodat leerlingen een juiste keuze kunnen maken ten aanzien van de invulling van hun stage.

Niet per se wijkgebonden

Bekeken is of de maatschappelijke stages wijkgebonden zouden moeten plaatsvinden. Dat wil zeggen, of bij de stages een verbinding tot stand gebracht moet worden tussen de school en de buurt waarin de school zich bevindt.

Die verbinding is niet per se noodzakelijk. De maatschappelijke stages zullen in veel gevallen niet gebonden hoeven te zijn aan een wijk. Wel kunnen er activiteiten worden uitgevoerd in de wijk; denk aan bezoeken aan een buurtcentrum, de bibliotheek, et cetera.

4. Tot slot: aanbevelingen voor de overheid

Hoofdstuk 3 bevat de inzichten met betrekking tot de koppeling van maatschappelijke stages met inburgering, in de vorm van inhoudelijke en organisatorische aandachtspunten. In deze paragraaf staan enkele aanbevelingen specifiek gericht op de overheid.

Campagne

Gebleken is dat er in de praktijk betrekkelijk weinig voorbeelden te vinden zijn van projecten waarin een verbinding tot stand gebracht is tussen maatschappelijke stages en inburgering. Om de scholen voor voortgezet onderwijs bekend te maken met een dergelijke invulling van de stages zou het wenselijk zijn als de overheid een landelijke campagne zou kunnen starten. Duidelijk moet worden dat jongeren -in het kader van hun maatschappelijke stage- zinnig kunnen worden ingezet bij de inburgeringsprogramma's, zowel om de verwerving van het Nederlands te stimuleren als voor verdere introductie en participatie in de Nederlandse samenleving.

Pilots

In paragraaf 3.2 is gepleit voor het opzetten van een aantal proefprojecten waarbij jongeren in het kader van hun maatschappelijke stage gekoppeld worden aan inburgering. Enerzijds met als doel te achterhalen onder welke condities de in dit rapport voorgestelde rollen voor de jongeren kunnen worden uitgevoerd, anderzijds om de succesfactoren van zulke project te bepalen. Daartoe is het nodig achteraf informatie en ervaringen in te winnen bij vier partijen:

- bij de scholen die de maatschappelijke stages uitvoeren
- bij de ontvangende onderwijsinstellingen
- bij de inburgeraars
- bij de jongeren

Het Platform Volwassenenonderwijs NT2 van de Taalunie is bereid een rol te spelen bij het uitzetten van zulke pilots.

Toolkit

De overheid is van plan om voor het project maatschappelijke stages/inburgering een zogeheten 'toolkit' te ontwerpen met praktische coachingsinstrumenten. Deze toolkit moet in de zomer van 2008 gereed zijn.

Het verdient aanbeveling om -als onderdeel van deze 'toolkit'- een bronnenboek met veel 'eropuit'-opdrachten te ontwikkelen, opdat betrokken instellingen snel een overzicht krijgen van zinvolle en talige activiteiten om de participatie in de verschillende maatschappelijke sectoren vorm te geven.

Uitbreiding

De regering wil dat er een verbinding gelegd wordt tussen inburgering en de maatschappelijke stages van leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Tijdens de informatieronde is naar voren gekomen, dat het interessant zou zijn de maatschappelijke stages uit te breiden in twee richtingen:

- De leerlingen van het voortgezet onderwijs zouden eveneens in contact gebracht kunnen worden met leertijdgenoten uit de ISK (een voorbeeld hiervan is te vinden in bijlage 6)

- In plaats van de leerlingen uit het voortgezet onderwijs zouden ook jongeren uit het middelbaar beroepsonderwijs (16-18 jaar) ingezet kunnen worden bij de inburgering (ROC Flevoland heeft bijvoorbeeld plannen in die richting)

Financiën

Op dit moment gaat het geld voor de maatschappelijke stages alléén naar scholen voor het voortgezet onderwijs. Echter, de maatschappelijke stage kost ook de ontvangende instelling (privaat onderwijsinstituut, ROC, enzovoort) de nodige inspanning. Er dient tijd en menskracht uitgetrokken te worden voor zaken als: de voorbereiding van de activiteiten, een goede begeleiding, de evaluatie, de noodzakelijke materialen, enzovoort. Dat betekent dat een deel van de beschikbare middelen voor maatschappelijke stages naar de ontvangende instellingen zou moeten gaan.

Verbinding met bestaande initiatieven

Tijdens de rondgang in het veld is contact gelegd met instellingen en organisaties die betrokken zijn bij de ontwikkelingen van de maatschappelijke stages voor jongeren, zoals de Taskforce Maatschappelijke Stages, CPS en Movisie. Gebleken is dat ook deze instellingen plannen hebben met betrekking tot de combinatie van maatschappelijke stages en inburgering, initiatieven daartoe ontwikkelen en bezig zijn met projectvoorstellen, et cetera.

Het is van belang een verbinding tot stand te brengen tussen de activiteiten van het ministerie van WWI en die van de betrokken organisaties. Op die manier wordt vermeden dat de verschillende activiteiten en projecten rond maatschappelijke stages en inburgering langs elkaar lopen.

BIJLAGE 1: Contact met organisaties

Er is contact gelegd met enkele organisaties die betrokken zijn bij maatschappelijke stages en inburgering. De deskundigen met wie gesproken is gaven het volgende commentaar.

- *CPS*: het CPS vindt het zinvol om na te denken over de vraag hoe maatschappelijke stages zouden kunnen worden ingezet bij inburgering. Die optie moet beslist onder de aandacht van de scholen voor voortgezet onderwijs worden gebracht.
- *Movisie*: bij Movisie denkt men aan een projectvoorstel rond maatschappelijke stages van jongeren en inburgering. De stage zou de vorm kunnen hebben van een maatjesproject, niet zozeer met taalstimulering als specifiek doel, maar meer als introductie op en begeleiding van de inburgeraar naar de Nederlandse samenleving. Binnenkort gaat Movisie hierover brainstormen met deskundigen.
- *VluchtelingenWerk Nederland*: gevraagd naar de opvatting over de inzet van jongeren bij de inburgering van vluchtelingen werd gesteld dat VluchtelingenWerk niet principieel tegen een dergelijke bijdrage van jongeren is. Integendeel, men juicht dit zelfs toe. Doel is niet dat de jongere optreedt als ondersteuner van de vrijwilliger (zoals volwassen vrijwilligers doen), omdat de stagetijd te kort is en de inwerktijd van de jongere daardoor te belastend. Belangrijk is dat zo'n stage nuttig is voor het creëren van draagvlak onder de bevolking, de jongere krijgt een beter zicht op wat het betekent om vluchteling te zijn.

BIJLAGE 2: Informatiebronnen

Voor dit rapport is gesproken met de volgende personen en instellingen:

- Annemarie van Hinsberg en Hanneke Mateman (Movisie)
- Minke Bruning (CPS)
- Erna Lensink (VluchtelingenWerk Nederland)
- Dagmar van Burden (Taskforce Maatschappelijke Stages)
- Mary Koopmans (ROC Flevoland)
- Mirjam Hohmann (Wisselwerk Apeldoorn; inmiddels Mirjam Projectmatige Dienstverlening)
- Matthias Vienne (Katholieke Universiteit Leuven, Steunpunt NT2/Centrum voor Taal & Migratie)
- Mirjam Amar (Vlaams Minderheden Centrum, Brussel)

- Werkgroep van deskundigen, bijeengeroepen door de Nederlandse Taalunie
 - Annet Berntsen, trainer adviseur NT2, Hogeschool Utrecht
 - Willemijn Stockmann, onderwijsinnovator, ROC Midden Brabant
 - Kris van Kapellen, kwaliteitsmedewerker Huis van het Nederlands, Antwerpen

- Schriftelijke reacties op de concepttekst zijn binnengekomen van
 - Matthias Vienne
 - Mirjam Amar

- Het Platform Volwassenenonderwijs NT2 (PVNT2) van de Taalunie:
 - Annet Berntsen, Hogeschool Utrecht
 - José Bakx, NUT NT2 cel
 - Kaatje Dalderop, CITO
 - Jeanne Kurvers, Universiteit van Tilburg, Babylon
 - Ellie Liemberg
 - Chris Rondelez, VDAB
 - Willemijn Stockmann, ROC Midden-Brabant
 - Matthias Vienne, Katholieke Universiteit Leuven, Steunpunt NT2/Centrum voor Taal & Migratie

BIJLAGE 3: Verdere informatie over maatschappelijke stages

- Veel informatie over maatschappelijke stages is te vinden op de website:
<http://www.maatschappelijkestages.nl/>
- Het ministerie van OCW kent een Regeling aanvullende bekostiging maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs; de regeling is te vinden op de website van Senter Novem :
http://www.senternovem.nl/Maatschappelijke_Stages
- De bestaande subsidieregeling voor scholen zal voor het schooljaar 2007 - 2008 worden gecontinueerd. Dat betekent dat alle scholen die tot nu toe € 18.000 kregen voor de maatschappelijke stages, dit bedrag ook komend schooljaar krijgen en dat dit geld geormerkt blijft voor maatschappelijke stages. Daarnaast krijgen nieuwe scholen de kans om geld aan te vragen.
- OCW had de hoop dat in 2007 een kwart van de scholen mee zou doen aan de maatschappelijke stages. Het liep echter veel beter: inmiddels doet tweederde van de scholen mee.
- In de afgelopen jaren zijn steeds meer scholen (op dit moment 481) vrijwillig aan de slag gegaan met maatschappelijke stages. In het schooljaar 2005-2006 bleken zo'n 50.000 tot 70.000 scholieren op maatschappelijke stage te gaan. (info Senter Novem en Movisie, voorheen Civic)
- Uit het Senter-Novem overzicht van de projecten wordt overigens niet duidelijk of, en zo ja, welke scholen jongeren inzetten bij de inburgering.
- In Vlaanderen zijn er losse initiatieven met betrekking tot maatschappelijke stages, die uitgaan van individuele middelbare scholen. Zo is er bijvoorbeeld in het laatste jaar van de Steinerschool enkele maanden stage voorzien bij een organisatie uit het socioculturele middenveld, bij NGO's, et cetera.
- Uit een onderzoek van Senter Novem onder 300 scholen die aan maatschappelijke stages doen, komt naar voren dat hun ervaringen positief zijn. Bijna 80% van de scholen geeft aan de doelen van de maatschappelijke stage te bereiken. Bijna alle scholen zijn positief over het effect van de maatschappelijke stages (uit: Senter Novem rapport 13 april 2007).
- Uit het Nationale Maatschappelijke Stageonderzoek 2007 blijkt dat ook de leerlingen zelf enthousiast zijn over de stages: 54% van de scholieren heeft wel eens aan vrijwilligerswerk gedaan. Een meerderheid van de ondervraagde scholieren (56%) denkt dat de maatschappelijke stages zal bijdragen aan een beter imago van de jongeren.
- Er is inmiddels een interdepartementale Taskforce Maatschappelijke Stages gestart die het beleidsvoornemen verder gaat uitwerken. In het najaar komt de Taskforce met een gedetailleerd plan voor de invoering van de maatschappelijke stage.
- Volgens staatssecretaris Van Bijsterveldt (OCW) gaat de maatschappelijke stage voor middelbare scholieren geen drie maanden maar ongeveer zes à twaalf dagen duren. Na gesprekken met scholen opteert de staatssecretaris voor een halve of een hele dag per week stage, gedurende drie maanden (6 à 12 dagen in totaal). Scholen krijgen de vrijheid om zelf te bepalen hoe ze de uren

willen indelen. Volgens Movisie, landelijk kennisinstituut op het gebied van maatschappelijke ontwikkeling, is 100 uur (zo'n 12 werkdagen) de ideale stageperiode voor scholieren.

- De verplichte maatschappelijke stage zal gefaseerd worden ingevoerd qua scholen, aantallen leerlingen en stageomvang, met een voorzichtige start in 2007 naar volledige implementatie in 2011
- De scholen mogen zelf kiezen hoe zij de stages inpassen: binnen of buiten schooltijd, blok- of lintstages, e.d. (nb: bij een lintstage loopt de leerling stage niet in een aaneengesloten blok, maar bv. een halve of hele dag per week gedurende een bepaalde periode)
- Er zullen een aantal regionale pilots gestart worden die vooral ten doel hebben de samenwerking en regie te organiseren.
- Van de miljard euro die het Nederlandse ministerie van onderwijs extra te verdelen krijgt van het nieuwe kabinet, bovenop de 29 miljard van de onderwijsbegroting, gaat een aanzienlijk bedrag naar de stages. In 2008 wordt hiervoor 5 miljoen uitgetrokken, oplopend tot 100 miljoen euro in 2011.
- De SER wil van jongeren weten hoe zij denken over maatschappelijke stages. Een panel van twaalf jongeren, afkomstig uit verschillende jongerenorganisaties, werkt de komende maanden een rapport uit waarin zij hun opvatting opschrijven.
- Er is ook kritiek op het invoeren van maatschappelijke stages: een oneigenlijke taak voor scholen, te bewerkelijk, te duur, te lang, onvoldoende begeleiding mogelijk, vrijwilligersorganisaties kunnen de enorme toeloop van scholieren niet aan; laat aan scholen zelf over of ze leerlingen in willen zetten voor 'community services', et cetera (zie bijvoorbeeld het hoofdcommentaar van NRC, twee professoren in een ingezonden artikel in dagblad Trouw).

BIJLAGE 4: Rollen van vrijwilligers bij NT2-onderwijs

Meer specifiek kunnen de rollen van de vrijwilligers als volgt worden aangeduid (afkomstig uit de enquête die in het onderzoek van de Nederlandse Taalunie werd uitgezet):

- Vrijwilligers werken als zelfstandig lesgever
 - individueel (1-op-1, bijvoorbeeld in een thuissituatie)
 - voor een groep
- Vrijwilligers werken als conversatiepartner voor de anderstalige
 - individueel (1-op-1, bijvoorbeeld in een thuissituatie)
 - voor een groep
- Vrijwilligers werken aanvullend op het officiële taalonderwijs, in samenwerking met beroeps-kracht:
 - voor conversatie met anderstalige cursisten
 - remediërend
 - voor individuele begeleiding in de les
 - voor huiswerkbegeleiding
 - als begeleider bij taalstages
 - als begeleider bij buitenschoolse opdrachten
 - voor ondersteuning in het talenpracticum
 - voor ondersteuning in het openleercentrum
 - als begeleider bij computer ondersteund onderwijs
- Vrijwilligers werken als begeleider en/of ondersteuner bij introductieactiviteiten of maatschap-pelijke participatie (nb: het gaat om activiteiten die in het Nederlands worden uitgevoerd, dus niet in de eigen taal):
 - als contactpersoon voor vluchtelingen of asielzoekers
 - als 'buddy' of vertrouwenspersoon
 - als zelfstandig docent maatschappij oriëntatie (MO)
 - als begeleider bij oriëntatie op de samenleving: waar vind je wat in de directe woonomge-ving, hoe gaan mensen met elkaar om, hoe ziet de sociale kaart eruit, etcetera
 - als ondersteuner bij het leggen van contacten met instellingen (school, consultatiebureau, woningbureau, buurthuis, vrijwilligerscentrale, etcetera)
 - als hulpverlener bij het invullen van formulieren
- Vrijwilligers werken als begeleider bij vormings-/vaardigheidsactiviteiten en ontspanning (al-weer: het gaat om activiteiten die in het Nederlands worden uitgevoerd, niet in de eigen taal), bijvoorbeeld bij:
 - naailessen
 - fietslessen
 - computerlessen
 - gezondheids cursussen
 - kunsteducatie
 - natuureducatie
 - sportactiviteiten
 - inloop-/koffieochtenden

- Vrijwilligers worden ingezet als gastspreker (idem in het Nederlands, niet in de eigen taal):
 - politieambtenaar
 - bibliotheekfunctionaris
 - huisarts
 - huisvestingsfunctionaris

BIJLAGE 5: Voorbeeld van maatschappelijke stage en inburgering

In deze bijlage is informatie te vinden over het project Maatschappelijke stages en inburgering uit Flevoland (ROC Flevoland en het Baken Park Lyceum).

1. Overzicht van het project

Bron: http://www.gemeente.nu/jeugd_onderwijs_voorbeeldprojecten/id53426-79604/ingeburgerd_worden_door_leerlingen.html

Ingeburgerd worden door leerlingen

Leerlingen uit 5 VWO van het Baken Park Lyceum zijn op stap geweest met een groep cursisten die op het ROC Flevoland een inburgeringcursus volgen. De niet-Nederlanders deden dit voor hun verplichte inburgeringcursus. Voor de leerlingen is het een unieke maatschappelijke stage. De VWO-leerlingen liepen een maatschappelijke stage bij de sector BeroepsEducatie voor volwassenen. Zij werden één op één gekoppeld aan cursisten die moesten inburgeren. Op deze wijze hebben de leerlingen een waardevolle maatschappelijke stage gelopen en is het inburgeringsproces van cursisten versneld. Een combinatie die ook een positieve bijdrage levert aan het integratieproces.

Doel van het project

Waardevolle en zinvolle maatschappelijke stage in combinatie met het inburgeringsproces.

Wat is de doelgroep?

VWO- leerlingen en inburgeraars.

De leerlingen werden gekoppeld aan meerdere niveaus. Van een aantal dagdelen met anderstalige analfabeten tot een aantal dagdelen met hogeropgeleiden.

Wanneer liep of loopt dit project?

Vorbereiding gestart: september 2006.

Uitvoering gestart: 31 januari 2007.

Einde project: 9 februari.

Was er een projectleider aangesteld?

Ja.

Bij het project waren betrokken:

2 personen betrokken van de afdeling VWO van het Baken Park Lyceum;

2 personen plus 10 docenten van de afdeling Inburgering en Scholing en Re-integratie van Sector Beroepseducatie ROC Flevoland;

1 docent VAVO van Sector Beroepseducatie ROC Flevoland;

1 docent van de afdeling Sport en Bewegen ROC Flevoland.

Hoeveel werk/uren

Variërend van 1,5 uur tot 100 uur per betrokkene.

Investering leerlingen: 17 VWO-leerlingen liepen een maatschappelijke stage van 1,5 week (8 dagen) bij de afdeling Educatie van ROC Flevoland. Daarbij werden de lestijden van de inburgeraars aangehouden (8.45 - 11.45 uur en 12.30 -15.30 uur), plus soms nog extra tijd om iets voor te bereiden (bv. een afscheidslunch organiseren voor de inburgeraars, plus klaarmaken etc.).

Hoe hebben jullie dit project aangepakt?

Omschrijving van de fases van het project:

1. Voorbereidingen (kennismaking, afstemming wensen en doelen, afspraken gemaakt);
2. Programma gemaakt en kortgesloten met alle betrokkenen;
3. Uitvoering stageperiode;
4. Evaluatie.

Wat is het resultaat?

Zinvolle invulling van een maatschappelijke stage, blikverruiming voor VWO-leerlingen, verdieping qua diverse culturen en een multiculturele samenleving!

Versnelde integratie voor inburgeraars door 1 op 1 ondersteuning/begeleiding.

Optimale mogelijkheden om naast de Nederlandse taal ook cruciale praktijksituaties te oefenen, bezoek gemeentehuis, VVV, bibliotheek, de markt, reizen met het openbaar vervoer etc.

Met elkaar gesport, gegeten, muziek gemaakt etc. kortom, zonder de taal perfect te spreken optimaal met elkaar gecommuniceerd en dichter tot elkaar gekomen.

Meer begrip voor elkaar!

Wat kunnen anderen hier van leren/wat zijn de valkuilen?

Tijd: het kost veel meer tijd dan vooraf was gepland qua organisatie en begeleiding/bewaking van het hele proces.

2. Interview met Mary Koopmans (coördinator van het project vanuit ROC) met Omroep Flevoland

Bron: <http://www.omroepflevoland.nl/662aed20-4c33-4f2e-86f8-ef4375db007d.aspx?newsId=16022&Table=Domino>

Omroep Flevoland vraagt aan Mary Koopmans naar de bevindingen van de maatschappelijke stages van de leerlingen in het voortgezet onderwijs, die gekoppeld werden aan inburgeraars van de afdeling Educatie van ROC Flevoland. Mevrouw Koopmans geeft de volgende informatie (kort samengevat).

Doelgroep

Inburgeraars: nog niet lang in Nederland (minder dan een jaar); sommigen zijn hier net een paar weken, anderen wonen hier al een paar maanden.

Leerlingen van het voortgezet onderwijs: afkomstig uit 5 VWO.

Onderdelen van de stage

Vooraf een bijeenkomst van de leerlingen om kennis te maken met het project. Het is een vol programma voor de leerlingen. De eerste stagedagen worden besteed aan kennismaking, ook om eens te ervaren wat een inburgeraar allemaal meemaakt en moet doen: leerlingen maken de toets maatschappelijke oriëntatie TPR in Chinees, Spaans of Servisch, een les kalligrafie in het Chinees, om te ervaren wat leren lezen en schrijven van andere taal is. Daarna zijn leerlingen gekoppeld aan een inburgeraar van de afdeling educatie.

Eerste grote activiteit: fitnessless in een sportschool (uiteraard onder leiding van een sportleraar).

Twee onderdelen van het verdere programma: conversatie bij de taallessen - de taalstimulering werd gekoppeld aan de NT2-lessen (1 op 1 opdrachten, bv. spreek-, luister- of schrijf oefeningen, of spreken middels spelletjes, of een dictee, of ondersteuning bij het werken met multimedia - en op pad met de inburgeraar, maatschappelijke oriëntatie/KNS. Met name tijdens de buitenschoolse

opdrachten kregen de leerlingen opdrachten van de docent mee. Dat betrof bv. samen met de inburgeraar reizen met de bus, vervolgens een bezoek aan de markt, het stadhuis, de bibliotheek, de VVV. Leerlingen hadden een boekje met opdrachten mee en zij moesten de inburgeraars helpen met het maken van de opdrachten. Op het stadhuis was bv. een opdracht 'vraag bij de balie een stadsplattegrond van Almere', bij de bibliotheek 'vraag wat de kosten zijn van een abonnement' en zoek een mooi boek uit, het (kinder)boekje moest men vervolgens samen met de leerling gaan lezen, etc. Gevolg was een groei in het zelfvertrouwen wanneer men zelfstandig om informatie moest vragen bij de VVV, of voor het eerst in de bibliotheek kwam en zag dat men ook luisterboeken kan lenen (om sneller Nederlands te leren).

Effecten

Voor de inburgeraar levert deze aanpak voordelen op voor de inburgering: cursisten leren de Nederlandse samenleving beter kennen, zij zijn op stap gegaan in de omgeving, een activiteit waar de docenten geen tijd voor hebben;

De leerling leert kennismaken met andere culturen, krijgt antwoord op vragen als: waarom komt iemand naar Nederland? Hoe leeft zo iemand hier? Wat gaat hij of zij hier doen? Waar loopt een inburgeraar allemaal tegenaan? Et cetera.

ROC Flevoland is zeker van plan hiermee door te gaan; het ROC heeft in september een convenant gesloten met het Baken Park Lyceum.

3. Verhalen van leerlingen die aan de stage hebben meegedaan

Bron: http://www.hetbaken.nl/index.php?module=articles&article_id=1461

Elke leerling wordt 'gekoppeld' aan een cursist die de verplichte Inburgeringscursus volgt bij het ROC Flevoland. In totaal deden 17 leerlingen mee. Het is de taak van de leerling om de cursist te helpen bij de taallessen en bij alledaagse 'Nederlandse' dingen. Denk aan het maken van een eenvoudige treinreis, kopen busabonnement of het bezoeken van de plaatselijke bibliotheek. Maar ook krijgen de leerlingen inzicht in de diverse culturen door middel van discussies, lezingen en het organiseren van een kookles.

Leerling Hajder vertelt:

Verslag van woensdag 7 februari 2007

Vandaag verzamelden we in de aula van het ROC. De hele week hadden we al gehoord over het uitstapje naar de stad dus we hadden wel al ongeveer een idee wat we moesten doen. In de aula werd het nog eens uitgebreid uitgelegd.

De activiteit hoorde bij de maatschappelijke oriëntatie. Dat hield in dat we samen met een cursist met de bus naar het gemeentehuis, de markt, de bibliotheek en het station zouden gaan...

Elke leerling van Het Baken werd gekoppeld aan een ROC-cursist. Verder kreeg ieder duo ook een boekje waarin een aantal opdrachten in stonden. Omroep Flevoland kwam ook langs en volgde die ochtend één duo. Na de uitleg liep iedereen gezamenlijk naar de bushalte. In de bus moesten de cursisten de dingen die ze buiten zagen benoemen, zoals auto's, huizen, bomen enzovoort.

We stapten uit op het Stadhuisplein. De meeste groepjes werkten samen met andere duo's. Zo kon je ook van elkaar leren. We begonnen bij het Gemeentehuis. Daar moesten ze vragen stellen zoals 'Waar is het VVV?' en 'Hoeveel werknemers werken er in het Gemeentehuis?' Veel cursisten hadden daar moeite mee. De meeste waren nog niet zo lang in Nederland en dus konden ze ook nog niet echt Nederlands spreken. Door vragen te stellen en te lezen komen ze op een andere manier (dan alleen via school) in contact met de Nederlandse taal. Iedereen deed ook heel goed zijn best en dat

was ook te merken. Verder gingen we ook naar de markt en de bibliotheek. In de bibliotheek moesten de cursisten een prentenboekje lezen.

Als laatste gingen we naar het station. Daar leerden de cursisten kaartjes kopen. Hier eindigde ook het uitstapje maar niet voor iedereen. Enkele leerlingen van Het Bakken besloten spontaan verder te gaan met de maatschappelijke oriëntatie. Zij gingen met een paar cursisten naar Amsterdam!

Ik denk dat iedereen het wel een leuke ochtend vond. Het was weer eens iets anders dan in een lokaaltje les krijgen!

Leerling Ian vertelt:

Verslag van dinsdag 6 februari 2007

We moesten ons verzamelen om kwart voor negen bij de kantine. Daarna liepen naar de tweede verdieping. Als eerste werden we verdeeld in twee groepen. Elke groep ging in een klas met cursisten zitten. In de klas stelde de docent zich uitgebreid voor. Hierna moesten een paar cursisten ons interviewen en andersom. Na het interviewen moesten ze oefeningen doen. Ze moesten voorlezen waarbij wij ze hielpen met de uitspraak. Toen ze klaar waren moesten we met hun een woordbordspel doen. Op het bordspel stond op elk vakje een woord. Met het woord moest je een zin maken. Sommige cursisten nog nooit een bordspel gedaan te hebben. Het spel was wel een goede oefening voor hen. Om tien uur hadden we pauze tot kwart over tien.

Na de pauze wisselde we van klas. Elke leerling moest een paar cursisten helpen. De cursisten moesten leesoefeningen doen. De leesoefeningen hadden veel weg van de oefeningen die je ook in groep 3 krijgt. Het waren korte makkelijke zinnen met bij elk stukje tekst vragen die de cursisten moesten beantwoorden. Hierbij moesten we ook weer helpen met de uitspraak. De cursisten kregen tussendoor een paar heel korte toetsjes. Wij mochten eerder pauze houden omdat we een ander rooster hadden dan de cursisten. Na de pauze moesten we naar het ROC in Almere Buiten om daar te gaan fitnesssen.

Om één uur moesten we ons verzamelen bij het ROC in Almere Buiten om weer te fitnesssen. Maar deze keer deden we dit met de met de cursisten. Iedere leerling moest een cursist helpen met de apparaten en samen wat oefeningen doen. De fitnessdocent gaf nog wat instructies. We mochten alle apparaten gebruiken. Om half drie stopte we met fitnesssen. Sommige cursisten waren al wat eerder naar huis want het fitnesssen was niet verplicht. We hoefden niet meer terug naar het andere ROC-gebouw en mochten meteen naar huis.

Leerling Katrina vertelt:

De dag begon rustig. We zaten met de hele groep in een lokaal waar drie mensen van verschillende culturen bij ons kwamen zitten om over hun achtergrond te vertellen, en om te vertellen hoe zij alle veranderingen en dergelijke hebben ervaren.

De verhalen van deze drie mensen leidde tot veel vragen maar vooral hevige discussies. Door deze discussies heb ik de groep een stuk beter leren kennen. Veel mensen hadden naar mijn gevoel erg onverwachte meningen over bepaalde dingen. Als het aan ons lag waren we nog wel een lange tijd doorgedaan met discussiëren maar we moesten door met het programma.

Het volgende op het programma was de inburgeringtoets. Het ging echter niet helemaal zoals gepland. Toen we met een groot deel van de groep in de lift zaten, bleef de lift door mysterieuze redenen vastzitten waardoor we een kwartier in de benauwde lift vastzaten! Een aantal mensen raakten onnodig in paniek wat voor meer stress en benauwdheid zorgde, waar we later allemaal erg om gelachen hebben. We waren allemaal letterlijk en figuurlijk erg opgelucht toen we na drie keer te hebben gebeld eindelijk hulp kregen waardoor we allemaal veilig de lift uit zijn gekomen. Een grappige herinnering aan onze dagen als maatschappelijk stagiaires zal dat dus zeker zijn.

Toen we eindelijk klaar waren met de inburgeringtoets hadden we nog even tijd voor een korte pauze en daarna ging het programma weer verder. De groep werd in twee groepen opgesplitst. De

ene groep kreeg les over de Bosnische taal, de andere groep ging kalligraferen. De tweede ronde kreeg mijn groep Spaans les en de andere groep kon kiezen voor Chinees les of Bulgaars. Erg leerzaam allemaal. Na een korte pauze van 10 minuten begonnen we met het Tai-chi wat heel rustgevend en ontspannend was. Kortom, het was zeker een geslaagde dag.

Leerling Loubna vertelt

Verslag van woensdag 7 februari 2007

Vandaag is een bijzondere dag want er staat een interactief programma gepland. Wij, leerlingen en docenten moeten de cursisten vandaag mee nemen naar de stad. In de stad zullen zij verschillende ervaringen op doen.

Wanneer we verzamelen in de kantine, legt de docent van de cursisten uit wat er van hun verwacht wordt. Je kunt zien dat de cursisten het erg spannend vinden. Na de uitleg volgt er een matching. Ieder krijgt een partner met wie hij/zij veel zal gaan communiceren. Vooral over kleine dingen die voor de Nederlander vanzelfsprekend zijn zoals het drukken op stop in de bus, uitleggen wat een brug is, wat je buiten allemaal kunt zien et cetera.

Wanneer we de stad naderen gaan we eerst naar het gemeentehuis. Nadat de immigranten verstrooid bijkomen van de draaideur oefenen zij een aantal vraagzinnen, om die aan de receptioniste te vragen. Daarna gaan we naar de VVV waar prachtige miniaturen worden bewonderd. Later in de ochtend lopen we over de markt waar we vooral veel praten met de cursisten. Ook de bibliotheek laten wij niet achterwege. Er wordt in kookboeken gekeken, maar ook in prentenboeken. Foto's en plaatjes zijn immers makkelijker te begrijpen. Na een korte informatieve les over het loket bedanken de cursisten ons veelvoudig. Een gezellige dag!

BIJLAGE 6: Nog enkele voorbeelden

1. Vlaanderen

In Vlaanderen zijn er de initiatieven als Stadsklap (Antwerpen), Dzjambo (Gent) en Bru-Taal. Deze zijn gegroeid of worden gesteund door bepaalde CBE's of CVO's, Huizen van het Nederlands, asielcentra, et cetera. Bij Stadsklap en Dzjamvo gaat het om samenwerkingsverbanden tussen een ont-haalbureau en een volkshogeschool.

2. Op de website van het CPS worden o.a. de volgende suggesties gegeven voor stagemogelijkheden:

- Nederlandse taalles voor allochtonen (bijvoorbeeld in buurthuis)
- Fietsles voor allochtonen (bijvoorbeeld in buurthuis)
- Begeleiding bij inburgering
- Maatje zijn voor een AMA (allochtone minderjarige asielzoeker)
- Jeugdactiviteiten organiseren in het asielzoekerscentrum
- Samen koken (met allochtonen, asielzoekers, ouderen, etc.)

3. Voorbeeld van een stage bij Vluchtelingenwerk Nederland

Danny Freijters, vierdejaars leerling vmbo-t, vertelt enthousiast over zijn stage-ervaringen. Hij heeft een paar weken, niet aaneengesloten, meegelopen met Vluchtelingenwerk Valkenswaard. Via de vrijwilligersmarkt had hij zijn eerste en tweede voorkeur opgegeven. Hij bleek de enige die voor werken met vluchtelingen had gekozen. Danny's vrienden reageerden aanvankelijk nogal lacherig op zijn stageplek. Hijzelf wist ook niet wat hij kon verwachten. Na een korte voorbereiding heeft hij volledig meegedraaid met de activiteiten. Van het bijwonen van vergaderingen en spreekuren tot het afleggen van huisbezoeken.

Volgens Danny heeft hij vooral geleerd dat niet elke vluchteling hetzelfde is, en dat de vooroorde-len over vluchtelingen niet kloppen. Je leert begrip opbrengen als je de mensen beter leert kennen. Je leert verschillende mensen kennen die zich belangeloos inzetten voor vluchtelingen. Zo had hij te maken met zo'n 20 vrijwilligers en met de medewerker vanuit de gemeente. De huisbezoeken bij de vluchtelingen die Vluchtelingenwerk begeleidt, hebben de meeste indruk gemaakt. Het meest spannend was als je iets had bedacht om de mensen te helpen, en of het dan ook lukt.

Voor zijn vervolgopleiding heeft Danny er niet direct iets aan, wel voor zijn baantje in de supermarkt. Door deze ervaring is hij anders tegen buitenlanders aan gaan kijken. Zijn tip voor andere leerlingen: probeer zo'n stage zeker uit. Het lijkt in eerste instantie tijd te kosten, maar het is heel goed te doen.

4. Asielzoekerscentrum Appelscha

Lee Smale heeft een maatschappelijke stage gelopen in het asielzoekerscentrum in Appelscha. Hier-van is een filmpje te zien op internet, daarop is een aantal activiteiten voor asielzoekerskinderen te zien. Lee vertelt dat ze ook met volwassenen heeft gewerkt (maar de film geeft hierover overigens geen verdere informatie)

5. Vluchtelingenwerk Dordrecht

VIOZ-Dordrecht organiseert voor het twaalfde jaar een voorlichtingsproject voor middelbare scholieren. Deze activiteit is in 1995 gestart vanuit van COS-Zuid-Holland-Zuid met als doel scholieren in contact te brengen met vluchtelingen en asielzoekers. Na enkele jaren waarin het programma alleen bestond uit voorlichtingslessen op school en een bezoek aan een asielzoekerscentrum ('s-Gravendeel), werd in overleg met leraren van het Johan de Witt-gymnasium en het Dalton College een nieuwe inhoud aan de voorlichtingsactiviteit gegeven. Elk jaar wordt voor 120 leerlingen het volgende lesprogramma verzorgd :

- 20 lessen voorlichting op school door een vrijwilligster en een drietal vluchtelingen
 - een korte stage van de leerlingen op de VIOZ-locatie in Dordrecht.
- De stage-activiteit behelst het geven van medewerking aan de inloopspreekuren, aan de taallessen en kantoor-werkzaamheden. In de loop van de jaren zijn allerlei manieren gevonden waarop de scholieren een nuttige bijdrage kunnen leveren, bijvoorbeeld bij het invullen van een formulier of het aanleren van de uitspraak van bepaalde klinkers.

VIOZ-medewerkers begeleiden de scholieren en geven na afloop een cijfer voor de manier waarop de leerling zijn/haar bijdrage heeft geleverd. Dit cijfer telt mee voor het schoolrapport.

De leerlingen blijken van dit project veel te leren, het is voor hen elke keer weer een *eye-opener*.

Zij krijgen inzicht en begrip van:

- de achtergronden van de asielzoekersproblematiek;
- de motieven van vluchtelingen om naar Nederland te vluchten;
- de problemen die asielzoekers en vluchtelingen ondervinden
- de sociale, religieuze en culturele verschillen en overeenkomsten

Hierdoor krijgen de leerlingen een beter begrip van de diversiteit van de Nederlandse samenleving; ook hebben zij meer zicht op de integratie en participatie van allochtone minderheden in Nederland. Voor de scholieren zelf betekent de verwerving van deze kennis dat zij op een beter geïntegreerde wijze aan de samenleving kunnen participeren, omdat hun handelingen minder dan daarvoor zijn gebaseerd op misvattingen ten opzichte van een deel van de bevolking. Een neven-doel van dit project is dat er ook inzicht wordt gegeven in het doen van vrijwilligerswerk.

6. Utrechts Stedelijk Gymnasium (USG)

Een voorbeeld van een maatschappelijke stage waarbij leerlingen als 'buddy' optreden, niet van volwassenen, maar van leerlingen uit de ISK klas van het Vader Rijn College.

Bij maatschappijleer draait er een immigratie- en integratieproject waarbij leerlingen uit de vierde klas contacten leggen met kinderen die in Nederland wonen met een andere culturele achtergrond. Daarbij gaat het om leerlingen van het Vader Rijncollege, een VMBO school in Overvecht, kinderen, die al langer of altijd in Nederland hebben gewoond en de ISK (Internationale Schakelklassen), waar jonge asielzoekers op zitten die nog helemaal bekend moeten worden met de Nederlandse samenleving.

De bedoeling is dat leerlingen van het USG contact leggen met de leerlingen van het Vader Rijn en de ISK via digitale portretten van de deelnemende leerlingen, er msn-contacten en daarna contacten in levenden lijve worden gelegd. Met name voor de ISK -leerlingen is het een belangrijke manier om de Nederlandse samenleving te leren kennen van binnenuit. Het contact met het Vader Rijn geeft leerlingen van het Vader Rijn gelegenheid om ook buiten de eigen sociale en culturele kring te komen, wat de mogelijkheden verruimt om in de samenleving te participeren. Voor onze leerlingen biedt het de gelegenheid eigen ideeën te toetsen en het blikveld te verbreden.

In het najaar heeft er al een eerste kennismaking plaatsgevonden op het Vader Rijn. Leerlingen van het USG en Vader Rijn debatteerden toen met elkaar over allerlei thema's die met de multicultural-

le samenleving en immigratie van doen hadden onder de bezielende leiding van Shouf Shouf acteur Mohammed Chaara. Het sterkste moment was toen een leerling van het Stedelijk voorstelde om door elkaar heen te gaan zitten i.p.v. tegenover elkaar zoals in een debatopstelling gebruikelijk is. De spanning werd direct gebroken en het contact gelegd.

Ook in de komende periode zal geprobeerd worden de contacten te versterken. Op de wat langere duur zal het toe moeten leiden, dat één van de sociale activiteiten zal worden dat leerlingen van het USG in de 4e klas als een soort buddy of maatje gaan functioneren voor leerlingen van ISK en Vader Rijn om ze, waar nodig, wegwijs te maken in Nederland, maar misschien ook om ze te helpen met het maken van huiswerk, het gebruik van de computer, enz.

BIJLAGE 7: Informatiebronnen voor maatschappelijke stages

1. Website

www.maatschappelijkestages.nl

2. Boeken en brochures

Maatschappelijke Stage - een MaSterlijke actie!

Onderzoek naar de activiteiten van maatschappelijke stage in het Nederlands voortgezet onderwijs in het schooljaar 2005.

Auteur: Marleen Alblas

Uitgave: CIVIC, september 2006

Bevat o.a. een groot aantal aandachtspunten en adviezen voor de scholen, waaraan men moet denken als er maatschappelijke stages worden opgezet.

Maatschappelijke stage stappenplan

Auteurs: Barbara de Boer, Minke Bruning, Dorien Hamstra, Aafke Hoek, Chris Zwart

Uitgave: CPS, Amersfoort 2006

Steeds meer scholen in het voortgezet onderwijs gaan aan de slag met maatschappelijke stage.

Tijdens een maatschappelijke stage doen leerlingen vrijwilligerswerk, onder verantwoordelijkheid van de school. Jongeren gaan zich zo verantwoordelijk voelen voor de samenleving en raken actief in en betrokken bij de maatschappij.

Deze publicatie is bedoeld voor scholen die overwegen aan de slag te gaan met maatschappelijke stage én voor scholen die maatschappelijke stage verder willen implementeren in de schoolorganisatie.

In dit stappenplan worden de fasen besproken, die aan de orde komen als een school maatschappelijke stage wil aanbieden:

- de besluitvormingsfase;
- de voorbereidingsfase (de organisatie, de vormgeving van de stage);
- de stageplaatsen, de communicatie en pr);
- de uitvoeringsfase;
- en de evaluatiefase.

Bij iedere fase krijgt de lezer een overzicht van de (herkenbare) vragen die een school kan hebben. De auteurs geven vele suggesties, tips en voorbeelden uit de praktijk om scholen verder op weg te helpen, zodat ze maatschappelijke stage een stevige en structurele plek kunnen geven in het onderwijs.

Pilots maatschappelijke stage: tien portretten van het betere werk

Auteurs: Minke Bruning, Ronald Hetem, Sandra Kamerbeek, Wil van Nunen, Mirjam Stroetinga

Uitgave: CPS, Amersfoort 2004

Op diverse plaatsen in Nederland zijn initiatieven ontstaan tussen het onderwijs en de vrijwilligersbranche. CPS en CIVIQ hebben een aantal scholen gevolgd bij de uitwerking van maatschappelijke stage. Dit levert tien schoolportretten op. Zowel de scholen als de betrokken maatschappelijke organisaties zijn hierbij gevolgd.

Deze publicatie is een informatiebron voor zowel scholen als maatschappelijke organisaties. Scholen zullen in deze uitgave o.a. antwoord vinden op vragen als: hoe organiseren andere scholen de maatschappelijke stage? Voor welke leerlingen stellen ze de maatschappelijke stage beschikbaar en hoeveel uren mogen de leerlingen eraan besteden? Hoe wordt de stage beoordeeld? Mogen leerlingen een stage kiezen die aansluit bij de eigen interesse en hoe wordt de variatie in het aanbod gegenereerd? Etc.

De Vliegende Brigade; twaalf verhalen over maatschappelijke stage

Auteurs: Patricia de Rijck en Jolanda Elferink

Uitgave: Movisie, Utrecht 2007

In 2005 heeft MOVISIE (voorheen CIVIQ) de Vliegende Brigade Maatschappelijke Stage opgericht. Twintig brigadiers hebben de afgelopen jaren geholpen met de implementatie en verankering van maatschappelijke stages door heel Nederland. De Brigadiers helpen bijvoorbeeld bij het maken van een plan van aanpak, het leggen van contacten met scholen en/of organisaties of het zoeken naar de meest passende vorm van maatschappelijke stage.

In *De Vliegende Brigade* staan twaalf voorbeelden die illustreren hoe maatschappelijke stage werkt. De belangrijkste succesfactoren en knelpunten komen aan bod. Beeldend geschreven en met duidelijke inzichten.

Maatschappelijke stage: Aanbevelingen voor 'pionierende' scholen in het voorgezet onderwijs

Auteurs: M. Bruning, W. van Nunen, H. Rookmaker en M. Stroetinga

Uitgave: CPS, Amersfoort 2004.

In deze CPS- publicatie zijn tips en good practice ervaringen verzameld voor scholen die aan de slag willen met maatschappelijke stage. Hoe kun je de maatschappelijke stage concreet vormgeven? Welke plaats geef je het thema in het onderwijs? Hoe leg je contact met een vrijwilligerscentrale? Aan welke competenties kunnen leerlingen werken? Maar ook: welke competenties vraagt de maatschappelijke stage van begeleiders op school en op de stageplaats?

De aanbevelingen richten zich op deze en andere praktische vragen rond de invoering van de maatschappelijke stage. Ervaringen in het buitenland worden eveneens kort beschreven. In het laatste hoofdstuk staat een checklist ten behoeve van de maatschappelijke stage op school. In de bijlagen zijn handige voorbeelddocumenten opgenomen, zoals een vragenlijst voor leerlingen en een brief naar ouders.

Met de handreiking wil CPS een aanzet bieden tot verdere ontwikkeling en professionalisering van de maatschappelijke stage op de scholen.

3. Informatie vanuit de scholen zelf

- Invoeringsplan

Hoe voer je de maatschappelijke stage in? Dit praktijkvoorbeeld is ontleend aan een school die met maatschappelijke stage is begonnen (zie invoeringsplan maatschappelijke stage op: <http://www.cps.nl>)

- Handleiding portfolio

De openbare scholengemeenschap Nieuw Zuid in Rotterdam heeft voor de leerlingen een handleiding ontwikkeld voor een portfolio voor maatschappelijke stage. In dit portfolio stoppen leerlingen allerlei gegevens die aangeven wat voor werk ze tijdens de stage gedaan hebben, hoe ze dat aange-

pakt hebben en wat ze ervan geleerd hebben. (zie portfolio maatschappelijke stage op: <http://www.cps.nl>)

- Stageboek

Het Revis Lyceum heeft voor de leerlingen een stageboek samengesteld. De leerling gebruikt dit boek ter voorbereiding, tijdens de stage en in de evaluatie (zie stageboek op: <http://www.cps.nl>)

taals, taal,
communie
catie, lit
n spraak
tuur, ta
erlands
nds onde

adres
Lange Voorhout 19
Postbus 10595
2501 HN Den Haag
Nederland

telefoon
+ 31 70 346 95 48

fax
+ 31 70 365 98 18

e-mail
info@taalunie.org

internet
www.taalunieversum.org